Musiqi

Dərslik

2

LAYİHƏ

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi ***Üzeyir Hacıbəylinin,***
sözləri ***Əhməd Cavadındır.***

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hərbə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştaqdır!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYİHƏ

HEYDƏR ƏLİYEV

AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYİHƏ

LAYİHƏ

OQTAY RƏCƏBOV
NAZİM KAZIMOV
REYHAN HACIZADƏ

MUSİQİ
2

Ümumi təhsil müəssisələrinin 2-ci sinifləri üçün Musiqi fənni üzrə

DƏRSLİK

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trims.edu.az saytında yerləşdirilmişdir. Bu nəşrdən istifadə edərkən lisenziyanın şərtləri qəbul edilmiş sayılır:

İstinad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstərilməlidir.

Nəşrdən kommersiya məqsədilə istifadə qadağandır.

Törəmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtlərilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi tehsil_az@yahoo.com və derslik@edu.gov.az elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur. Əməkdaşlığa görə əvvəlcədən təşəkkür edirik!

LAYİHƏ

Dostlar, bu dərslik sizi əsrarəngiz musiqi aləminə səyahətə aparacaq. Onun şən və əyləncəli notlarla dolu dünyasında siz gözəlliyi sevməyi və ondan zövq almağı öyrənəcəksiniz.

Sizə uğurlar!

Üzeyir bəstəsində,
Muğam əhatəsində,
Yeddi notun səsində,
Yaranır hər musiqi,
Do, re, mi, fa, sol, lya, si.

Şərti işarələr

- ***- Yeni mövzu***
- ***- Oxuyaq***
- ***- Dinləyək***
- ***- Sual və tapşırıqlar***

LAYİHƏ

I bölmə

Azərbaycan mənim Vətənimdir

LAYİHƏ

1 Melodiya

Şəkillərdə təbiət hadisələri təsvir olunub.
Bu hadisələr zamanı yaranan səslər qeyri-musiqi səsləridir.
Bəstəkarlar bu qeyri-musiqi səslərini notlara
çevirəndə melodiya alınır.

Şimşəyin gurultusu

Yağışın şırıltısı

Dənizin uğultusu

Küləyin vıyıltısı

MELODİYA – musiqi əsərinin əsasını təşkil edən mühüm ifadə vasitəsidir.

LAYİHƏ

Cücələrim

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

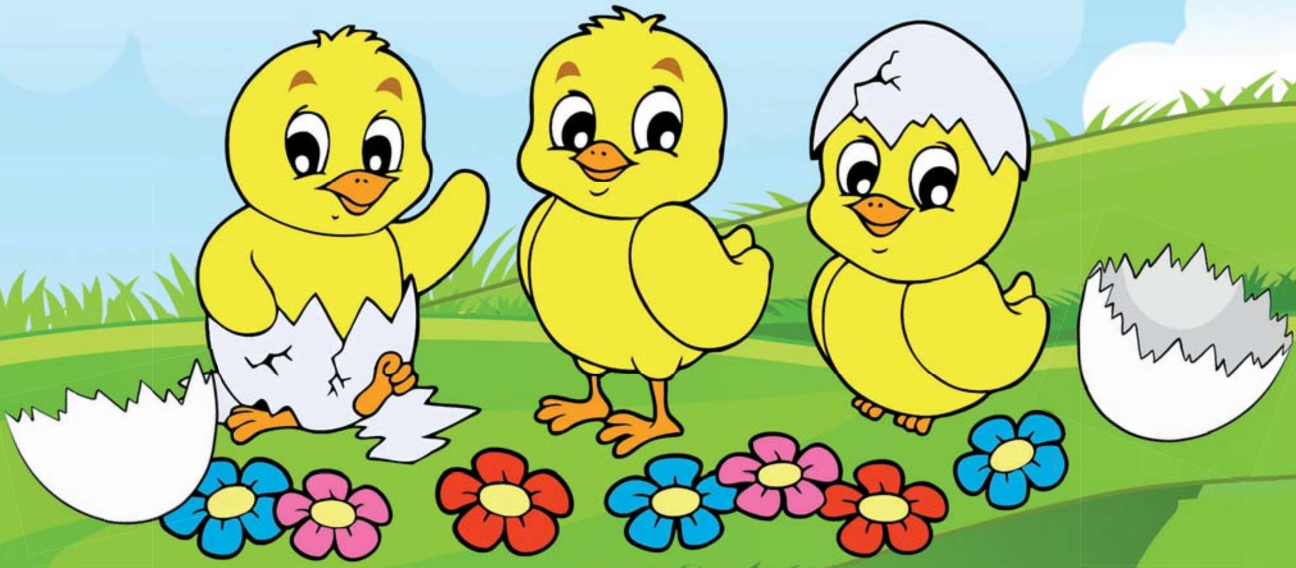

Cücələrim

Mahnının melodiyasını "la" hecası ilə ifa edin.

Sual və tapşırıqlar

1. Təbiət səslərini müşahidə edərkən hansı hissləri keçirirsiniz?
2. "Cücələrim" mahnısının melodiyasını yada salaraq "la" hecası ilə ifa edin.

LAYİHƏ

2

Mahnıda söz

Mahnı – söz və melodiyanın birləşməsindən yaranır. Mahnının sözlərini ***şair*** yazır, musiqisini ***bəstəkar*** bəstələyir.

Sülh göyərçiniyik biz

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Zahid Xəlilindir.

LAYİHƏ

Cücələrim

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

Cip-cip cücələrim,
Cip-cip-cip-cip cücələrim.
Mənim qəşəng cücələrim,
Tükü ipək cücələrim.

I

Gözləyirəm tez gəliniz,
Göy çəməndə dincəliniz. } *2 dəfə*

Nəqərat:
Ay mənim cücələrim,
Ay mənim cücələrim, } *2 dəfə*
Mənim qəşəng cücələrim.
Cip-cip cücələrim,
Cip-cip-cip-cip cücələrim.
Mənim qəşəng cücələrim,
Tükü ipək cücələrim.

II

Nə yesəniz mən verərəm,
Su verərəm, dən verərəm. } *2 dəfə*

Nəqərat:

III

Arzum budur boy atasız,
Ananıza tez çatasız. } *2 dəfə*

Nəqərat:

Sual və tapşırıqlar

1. Mahnının sözlərini kim yazır?
2. Mahnının musiqisini kim bəstələyir?
3. "Sülh göyərçiniyik biz" mahnısında sülh rəmzi kimi hansı quş haqqında danışılır?
4. "Cücələrim" mahnısını sözləri ilə ifa edin.

LAYİHƏ

3

Salam, mənim Vətənim!

LAYİHƏ

Biz Vətənə həsr olunmuş mahnıları həvəslə ifa edirik. Belə mahnılardan biri də xanəndə Xan Şuşinskinin "Şuşanın dağları" mahnısıdır. Mahnıda Şuşa şəhərinin gözəllikləri təsvir olunur.

"Şuşanın dağları"

Musiqisi və sözləri Xan Şuşinskinindir.

AZƏRBAYCAN

Aşıq mahnısı

El bilir ki, sən mənimsən, } *2 dəfə*
Yurdum, yuvam, məskənimsən. } *2 dəfə*
Anam doğma Vətənimsən! } *2 dəfə*
Azərbaycan, Azərbaycan,
Yaşa, yaşa, Azərbaycan!
Ay anam, Azərbaycan!

Sual və tapşırıqlar

1. "Şuşanın dağları" mahnısında Şuşa şəhərinin gözəllikləri hansı sözlərlə təsvir olunur?
2. "Azərbaycan" mahnısı hansı alətlə ifa edilir?
3. "Azərbaycan" mahnısını ifa edin.
4. Vətənimiz Azərbaycana aid şəkil çəkin.

LAYİHƏ

Himn

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hərbə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştaqdır!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYİHƏ

Azərbaycan Respublikasının 3 dövlət rəmzi var.

1. **Bayraq** 2. **Gerb** 3. **Himn**

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Sual və tapşırıqlar

1. Himn nədir?
2. Azərbaycan Dövlət Himnini ifa edin.
3. Azərbaycan Dövlət Himnini ifa edərkən hansı hissləri keçirirsiniz?

LAYİHƏ

Mahnıların müəllifləri

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Əhməd Cavad
(şair)

Üzeyir Hacıbəyli
(bəstəkar)

Cücələrim

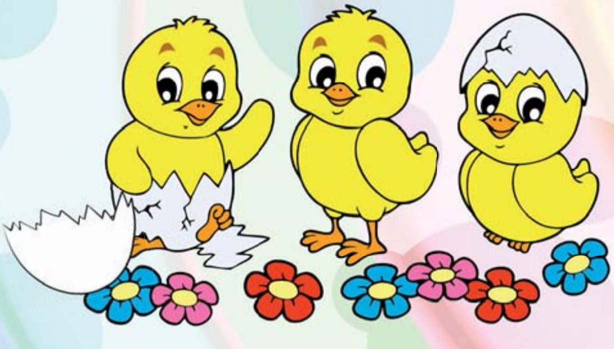

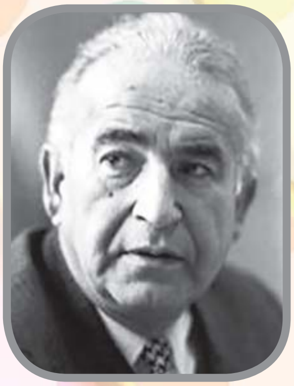

Tofiq Mütəllibov
(şair)

Qəmbər Hüseynli
(bəstəkar)

LAYİHƏ

II bölmə

Sehrli dünya

LAYİHƏ

Fortepiano aləmi

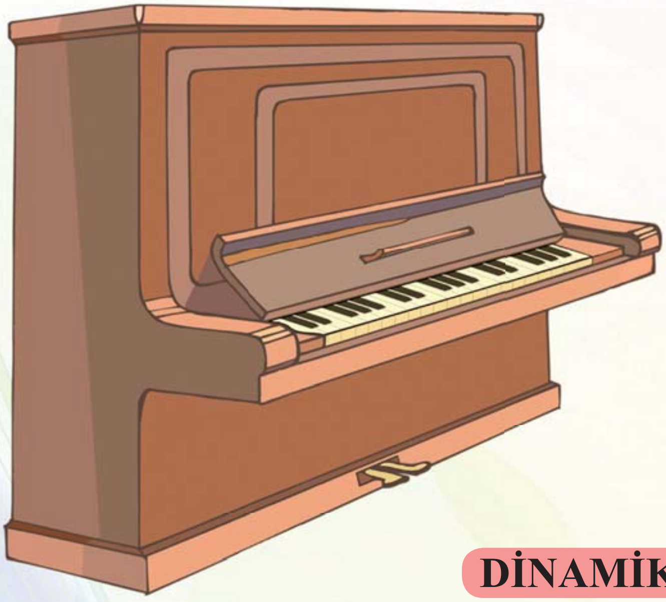

DİNAMİKA – musiqi səslənməsinin gücüdür.

Səsin gücünü təyin etmək üçün müxtəlif işarələr var. Bunlar dinamik işarələr adlanır. Fortepiano alətinin adı məhz iki dinamik işarənin forte **-f** **(güclü səslənmə)** və piano **-p** **(zəif səslənmə)** birləşməsindən yaranıb. Fortepiano dilli alətdir. Onun dilləri ağ və qara rəngdə olur.

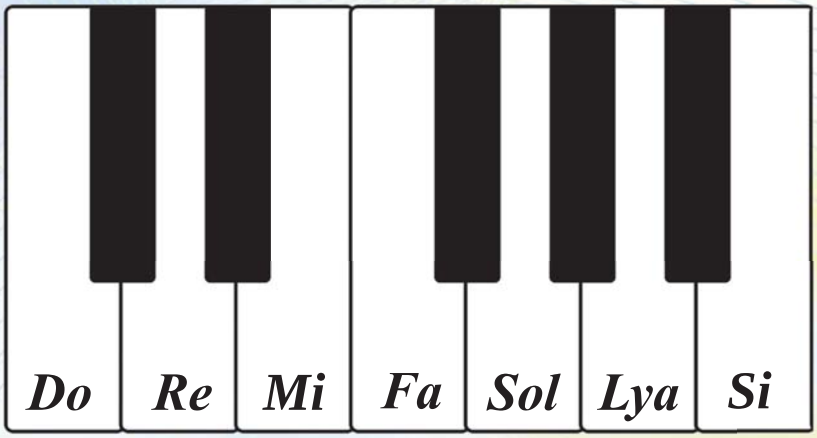

LAYİHƏ

Bəstəkar Asəf Zeynallı uşaqlar üçün "Kuklaların yürüşü" adlı **fortepiano pyesi*** yazıb. Bu fortepiano pyesində müxtəlif maraqlı hadisələr öz əksini tapır.

Kuklaların yürüşü

Fortepiano pyesi
Asəf Zeynallı

Tut məni, tut

Musiqisi Asya Sultanovanın,
sözləri Teymur Elçinindir.

I

Gizlənirəm gözünü yum,
Yerimi tap, dalımca cum.
Tut məni, tut məni!

II

Gizlənmişəm gözünü aç,
Gücün çatsa, dalımca qaç.
Tut məni, tut məni!

Sual və tapşırıqlar

1. Fortepianonun dilləri hansı rənglərdə olur?
2. Forte (f) və piano (p) dinamik işarələri biri-birindən nə ilə fərqlənir?

***fortepiano pyesi** – fortepiano üçün yazılmış kiçikhəcmli musiqi əsəri

LAYİHƏ

6

Musiqi notlarını tanıyaq

"Play market"ə bu ardıcıllıqla daxil olub, əsas musiqi notlarını səsləndirək.

– ***kaman açarı*** – ***bas açarı***

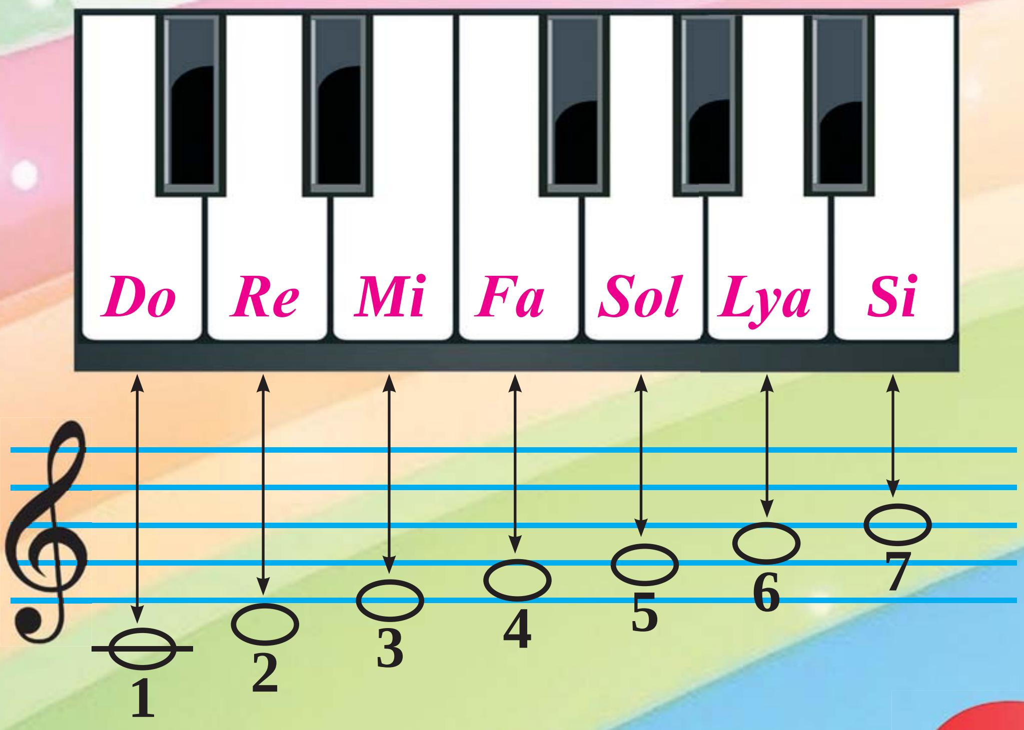

Sual və tapşırıqlar

1. Musiqidə neçə əsas not var?
2. "Play market"ə daxil olun. Not sətirlərindəki notları çalın və səsli ifa edin.

LAYİHƏ

Gəzinti

İnsan gəzir, qaçır, idmanla və rəqslə məşğul olur. Musiqidə də insanların həyatında olduğu kimi, müxtəlif hərəkət sürətləri var. Bunlara **temp** deyilir.

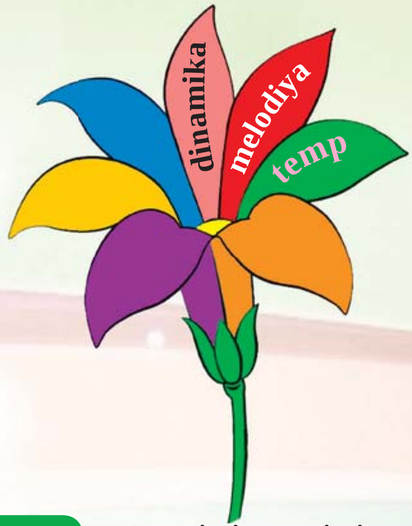

Zərb alətlərində müxtəlif templi ritmlər

TEMP – musiqi əsərinin ifa sürətidir.

İdman

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Teymur Elçinindir.

I

Kim sevirsə idmanı,
Bir, iki, üç, dörd.
Poladdan olar canı,
Bir, iki, üç, dörd.

II

İdmanı sevirik biz,
Bir, iki, üç, dörd.
Bərkiyir bədənimiz,
Bir, iki, üç, dörd.

Sual və tapşırıqlar

1. Musiqinin ifa sürəti necə adlanır?
2. "İdman" mahnısının sədaları ilə idman hərəkətləri edin.

LAYİHƏ

8

Ritmsiz musiqi yoxdur

Bütün canlıların və cansızların həyatında ritm olduğu kimi, musiqidə də müxtəlif **ritmlər** var.

Nəlbəki

Azərbaycan xalq rəqsi

RİTM – müəyyən zaman daxilində müxtəlif uzunluqlu səslərin ardıcıl əvəzlənməsidir.

"Nəlbəki" rəqsini qızlar ifa edir. İfa zamanı əllərin 3-cü barmağına üskük taxılır. Rəqs üsküyü nəlbəkiyə toxundurmaqla ifa edilir.

LAYİHƏ

Nağara

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Abdulla Şaiqindir.

I

Nağaramı çalıram,
Dum-bolo-bom,
Dum-bolo-bom.
Hər yana səs salıram,
Dum-bo-lo, dum-bo-lo-bom.

Nəqərat:
Dum-bo-lo-bo-lo,
Dum-bo-lo,
Dom-dom-dom.

II

Hamı məni dinləyir,
Dum-bolo-bom,
Dum-bolo-bom.
Sevinclə rəqs eləyir,
Dum-bolo, dum-bolo-bom.

Sual və tapşırıqlar

1. Musiqidə ritm nədir?
2. "Nəlbəki" rəqsi hansı xalqa məxsusdur?
3. "Nağara" mahnısında nağaranın səsi hansı sözlərlə ifadə olunur?

LAYİHƏ

9

Azərbaycan xalq rəqsləri

Cəngi

Naz eləmə

Yallı

LAYİHƏ

Çox qədimlərdə el sənətçilərinin, musiqiçilərin ifasında səslənərək bu günümüzə gəlib çatan rəqslərimiz var. Bu rəqslər müxtəlif hərəkət elementlərindən ibarətdir. Rəqs hərəkətləri sağlamlığımız üçün faydalıdır.

Naz eləmə

Azərbaycan xalq rəqsi

Mahnı və rəqs

Musiqisi Cahangir Cahangirovun, sözləri Mirmehdi Seyidzadənindir.

I

Ölkəmizin bizik bəxtiyar nəsli,
Oynamağa həvəsli, həvəsli.
Ay uşaqlar, gəlin verək əl-ələ,
Oynayaq biz bax belə-belə.

II

Bağçamızda gülümsəyir gül-çiçək,
Qəlbimizdir sevincək, sevincək.
Vətən bizi öz qoynunda bəsləyir,
Gələcəyə bizi səsləyir.

III

Cərgələnək, bayraqları yelləyək,
Gəlin, şənlik eyləyək, eyləyək.
Hər tərəfə yayılsın bu nəğməmiz,
Səsimizdən gurlasın dəniz.

Sual və tapşırıqlar

1. Doğru olanı tapın və deyin: Musiqi+hərəkət=?
   a) mahnı **b)** şeir **c)** rəqs
2. "Mahnı və rəqs" mahnısında hansı sətirlər insanları birlikdə rəqs etməyə çağırır?

LAYİHƏ

Mahnıların müəllifləri

Tut məni, tut

Teymur Elçin
(şair)

Asya Sultanova
(bəstəkar)

İdman

Teymur Elçin
(şair)

Oqtay Zülfüqarov
(bəstəkar)

Nağara

Abdulla Şaiq
(şair)

Oqtay Zülfüqarov
(bəstəkar)

Mahnı və rəqs

Mirmehdi Seyidzadə
(şair)

Cahangir Cahangirov
(bəstəkar)

LAYİHƏ

III bölmə

Qızılı payız

LAYİHƏ

10

Təbiət və musiqi

Təbiətdə 4 fəsil var: payız, qış, yaz, yay. Şairlər bu fəsillər haqqında şeirlər yazıb, bəstəkarlar isə bu şeirlərə mahnılar bəstələyib.

Payız
Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Əjdər Ağayevindir.

LAYİHƏ

10

Fəsillər

Musiqisi Məryəm Əlibəylinin,
sözləri Sevinc Nuruqızınındır.

I

Qaranquşlar qayıtdı
Eyvandakı yuvaya.
Bahar gəlib, Novruzu
Gətirdi el-obaya.
İlin dörd övladı var,
Biri bahardır, bahar.

II

Hərarətli qoynuna
Yenə aldı bizi yay.
Dedi: "Qonaq gəlmişəm,
Qalacağam düz üç ay".
İlin dörd övladı var,
Yayda kefim kök olar.

III

Payız gəldi, yarpaqlar
Oldu qızılı-sarı.
Dərildi bağçaların,
Bağların dadlı barı.
İlin dörd övladı var,
Payızda yağış yağar.

IV

Qondu qar dənələri
Kirpiyimə, qaşıma.
İsti əlcək geyindim,
Papaq qoydum başıma.
İlin dörd övladı var,
Qışda boran, qar olar.

Sual və tapşırıqlar

1. 1 bütöv not neçə yarım nota bərabərdir?
2. 1 bütöv notda neçə çərək not yerləşir?
3. Neçə səkkizlik not 1 bütöv nota bərabərdir?

LAYİHƏ

Marşlar

Marş təntənəli yürüşü müşayiət edən musiqidir. Marşlar müxtəlif olur – bayram marşları, hərbi marşlar, idman marşları və məktəbli marşları.

4 = 2 + 2 = 1 + 1 + 1 + 1

Bayram günü

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin, sözləri Mirmehdi Seyidzadənindir.

LAYİHƏ

Azərbaycan əsgəri

Musiqisi Reyhan Hacızadənin,
sözləri Ülvi Hisslərindir.

I

Qüvvətlidir qolları,
Qırıb tökər kolları.
Keçər çətin yolları,
Azərbaycan əsgəri!

Nəqərat:
Qəlbiaçıq, gözütox,
Ona tay, bərabər yox.
Gedər ancaq irəli,
Azərbaycan əsgəri! } *2 dəfə*

II

Qürurun tutar yüksək,
Zəifə edər kömək.
Dillərdən düşməyəcək,
Azərbaycan əsgəri!

Nəqərat:
Qəlbiaçıq, gözütox,
Ona tay, bərabər yox.
Gedər ancaq irəli,
Azərbaycan əsgəri! } *2 dəfə*

Sual və tapşırıqlar

1. Bütöv notun ölçüsü neçədir?
2. Yarım notun ölçüsü neçədir?
3. Çərək notun ölçüsü neçədir?
4. Azərbaycan əsgəri haqqında şifahi təqdimat edin.

LAYİHƏ

12

Can nənə, bir nağıl de

"Göyçək Fatma" nağılını uşaqlar çox sevir. Nağılın baş qəhrəmanı Göyçək Fatma çox ağıllı və zəhmətsevər qızdır.

Göyçək Fatma obrazını bəstəkar Oqtay Rəcəbov "Göyçək Fatma" nağıl-operasında təsvir edib. Operanın mətnini – **librettosunu*** şair Mirvarid Dilbazi yazıb.

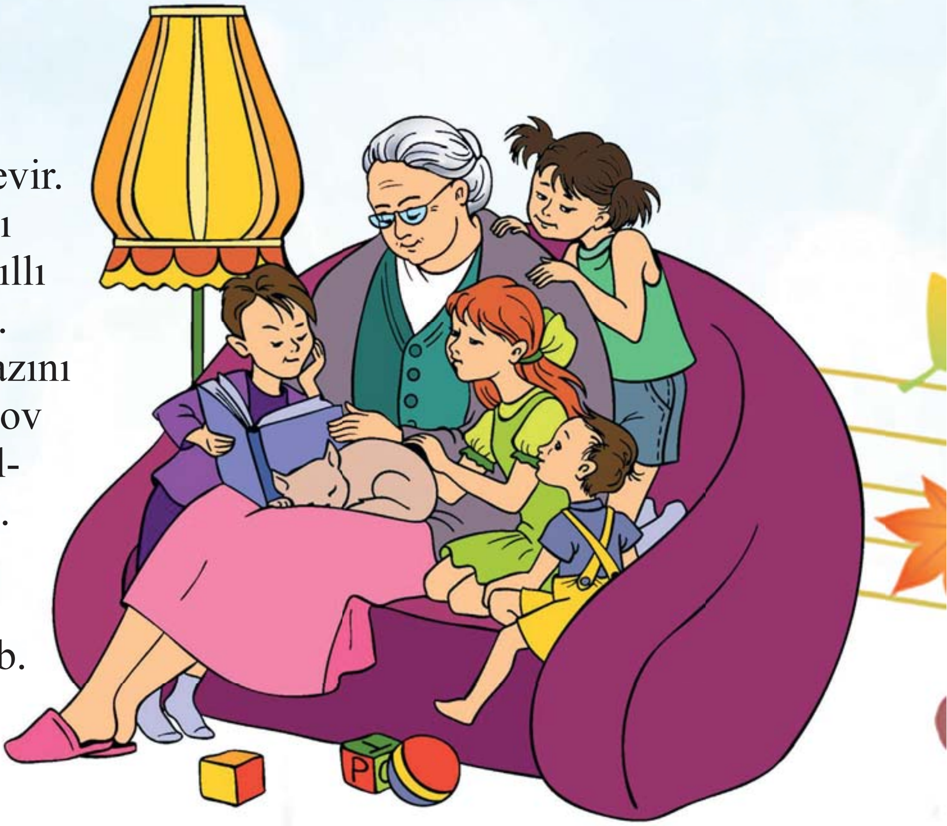

Göyçək Fatma
Nağıl-operasından Fatmanın mahnısı

***libretto** – musiqili səhnə əsərinin ədəbi (yazılı) mətni

LAYİHƏ

Nənəm nağıl danışır

Musiqisi Sevda İbrahimovanın,
sözləri Nəbi Xəzrinindir.

I

Bir sevinc var hər üzdə,
Nənəm nağıl danışır.
Uzanmışıq qum üstə,
Nənəm nağıl danışır.

II

Söyüd başını əyir,
İydə üzümə dəyir.
Çinar susub dinləyir,
Nənəm nağıl danışır.

III

Bax, ulduzlar göz vurur,
Ay başım üstə durur.
Onlar da sanki duyur,
Nənəm nağıl danışır.

Sual və tapşırıqlar

1. "Göyçək Fatma" nağıl-operası hansı xalq nağılı əsasında yazılıb?
2. "Göyçək Fatma" nağıl-operasının baş qəhrəmanı kimdir?
3. YouTube üzərindən "Göyçək Fatma" nağıl-operasını dinləyin. Axtarış üçün açar sözlər: Oqtay Rəcəbov, "Göyçək Fatma", nağıl-opera.

LAYİHƏ

13

Qış gəlibdir, qış gəlib

Mahnılarda qış fəslinin obrazını yaratmaq üçün küləyin, tufanın səsini, qarın, şaxtanın, soyuğun görüntüsünü canlandırmaq lazımdır. Bunları etmək üçün bəstəkarın köməyinə musiqi ifadə vasitələri gəlir.

Qış mahnısı

Musiqisi Əfsər Cavanşirovun, sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

LAYİHƏ

Qar rəngi, duman rəngi

Musiqisi Reyhan Hacızadənin,
sözləri Ülvi Hisslərindir.

Göydən yerə qar yağır,
Süd kimi ağ rəngi var.
Yağış suyu rəngsizdir,
Sərin mehlər səssizdir.
Külək tozu qaldırır,
Vıyıltılı səsi var.
Göy qurşağı çıxanda
Düz yeddi rəngə çalar.
Qışda qar, yazda bar } *2 dəfə*
Olar duman gələndə.

Sual və tapşırıqlar

1. "Qış mahnısı"nda qış fəsli necə təsvir olunub?
2. Qış fəslinin rəngləri hansı mahnının adında öz əksini tapıb?

LAYİHƏ

Mahnıların müəllifləri

Fəsillər

Sevinc Nuruqızı
(şair)

Məryəm Əlibəyli
(bəstəkar)

Azərbaycan əsgəri

Ülvi Hisslər
(şair)

Reyhan Hacızadə
(bəstəkar)

Qar rəngi, duman rəngi

Ülvi Hisslər
(şair)

Reyhan Hacızadə
(bəstəkar)

Nənəm nağıl danışır

Nəbi Xəzri
(şair)

Sevda İbrahimova
(bəstəkar)

14 Sinif konserti

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni
Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin, sözləri Əhməd Cavadındır.

Cücələrim
Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin, sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

Azərbaycan
Aşıq mahnısı

Tut məni, tut
Musiqisi Asya Sultanovanın, sözləri Teymur Elçinindir.

İdman
Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun, sözləri Teymur Elçinindir.

Nağara
Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun, sözləri Abdulla Şaiqindir.

Mahnı və rəqs
Musiqisi Cahangir Cahangirovun, sözləri Mirmehdi Seyidzadənindir.

Fəsillər
Musiqisi Məryəm Əlibəylinin, sözləri Sevinc Nuruqızınındır.

Azərbaycan əsgəri
Musiqisi Reyhan Hacızadənin, sözləri Ülvi Hisslərindir.

Nənəm nağıl danışır
Musiqisi Sevda İbrahimovanın, sözləri Nəbi Xəzrinindir.

Qar rəngi, duman rəngi
Musiqisi Reyhan Hacızadənin, sözləri Ülvi Hisslərindir.

LAYİHƏ

IV bölmə

İfadəli musiqi aləmi

LAYİHƏ

15

Azərbaycan xalq çalğı alətləri

TAR

Simli alətdir,
mizrabla çalınır.

DƏF

Zərb alətidir,
əllə vurularaq çalınır.

KAMANÇA

Simli alətdir,
kamanla çalınır.

Tar, kamança, dəf alətində çalınan musiqi nümunələri

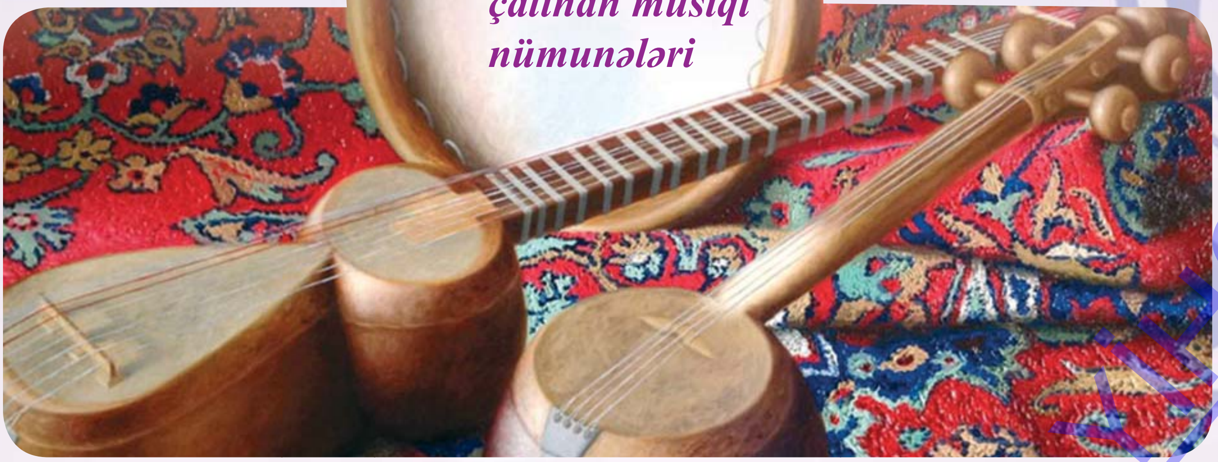

LAYİHƏ

Tarımın mahnıları

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Hikmət Ziyanındır.

I

Eyvanda tar çalıram, balam, bala-bala-bam,
Bağçaya səs salıram, balam, bala-bala-bam.
Tarı quşlar dinləyir, balam, bala-bala-bam,
Qaranquşlar dinləyir, balam, bala-bala-bam.

II

Tellər dinir, danışır, balam, bala-bala-bam,
Sevincim aşır-daşır, balam, bala-bala-bam.
Oynayır dost, yoldaşım, balam, bala-bala-bam,
Kiçik bacım, qardaşım, balam, bala-bala-bam.

Sual və tapşırıqlar

1. Kamança nə ilə çalınır?
2. Tar nə ilə çalınır?
3. Mizrabla çalınan daha hansı musiqi alətini tanıyırsınız?

LAYİHƏ

16

Musiqidə iki lad

Major və Minor

(Nağıl)

Biri var idi, biri yox idi. Yer üzündə əbədi qarlar və buzlar ölkəsi var idi. Bu ölkədə bəstəkarlar kədərli musiqi yazar, uşaqlar kədərli nəğmələr oxuyardılar. İnsanlar sevinməz, acı göz yaşları axıdardı. Göz yaşları üst-üstə yığılar, donar, sonra parçalanıb böyük buz dağları şəklində okeanı səyahətə çıxardılar. Mahnılara kədərli ahəng verən cılız, alçaqboylu, qaraqabaq Minor özünü bu işdə günahkar hiss edər, heç kimlə danışmaz, gülməzdi. Günlərin bir günü Minor ölkədən getmək qərarına gəldi:

– Qoy insanlar xoşbəxt yaşasın, şən nəğmələr oxusunlar.

Minor buz dağlarından birinin üstünə çıxıb sürətlə bu diyardan uzaqlaşdı. Bərk külək əsir, ətrafda dalğalar şahə qalxırdı.

...Qəfildən günəş çıxdı, külək əsdi, okean sakitləşdi. Sonra mavi suların qoynunda bir qayıq peyda oldu. Qayıqdan ətrafa şən musiqi yayıldı. Minor boylandı:

– Ey, sən kimsən?

Qayıqdakı hündürboylu, şən səsli və yüksək əhvali-ruhiyyəli oğlan dilləndi:

– Mən Majoram.

Minor həyəcanlandı:

– Dayan, Major, getmə! Sən bizim ölkəyə çox lazımsan. Əbədi qarlar və buzlaqlar ölkəsinə.

Major gülümsədi:

– Harada insanlara lazımamsa, ora getməyə həmişə hazıram. Dostum, tullan qayığa, birlikdə gedək.

...Günlər keçdi. Buzlar ölkəsinə bahar gəldi. Ağaclar çiçəklədi, quşlar şən nəğmə oxudu. Bu ölkənin insanları ilk dəfə idi ki, baharı görürdülər. Onlar sevinir və deyirdilər:

— Yaşasın iki dost: Major və Minor! Biz sizi çox sevirik!

Sevinc Nuruqızı

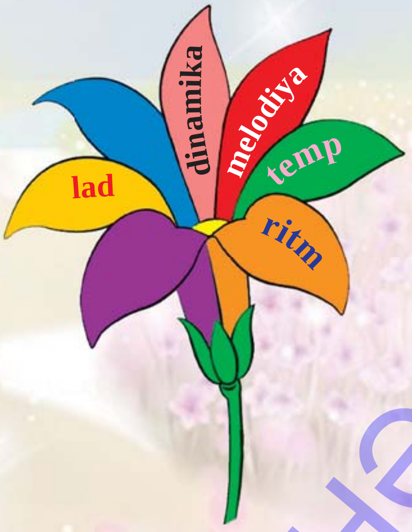

LAD – müxtəlif musiqi səslərinin qarşılıqlı əlaqə sistemidir.

LAYİHƏ

Bunu da bilin

Major ladında yazılmış mahnılar, adətən, şən, minor ladında yazılan mahnılar isə qəmli səslənir.

"Şən mahnı" və "Qəmli mahnı"

Musa Mirzəyev

Qırmızı şar

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Cahangir Məmmədovundur.

I

Böyük qardaşım mənə
Bir şar aldı hədiyyə.
Üstünə ulduz çəkib,
Onu uçurtdum göyə.

Nəqərat:
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

II

Şarım uçdu, hey uçdu,
Bapbalaca göründü.
Göyün lap ortasında
Ağ dumana büründü.

Nəqərat:

III

Radionu qururam
Oyananda hər səhər.
Görən, nə vaxt şarımdan
Verəcəklər bir xəbər.

Sual və tapşırıqlar

1. Major ladında yazılmış mahnılar hansı xarakterli olur?
2. Minor ladında yazılmış mahnılar hansı xarakterli olur?

LAYİHƏ

17

Laylalar

Körpənin ilk eşitdiyi melodiya ana laylasıdır.

Ananın öz körpəsinin beşiyi başında oxuduğu mahnılara "Layla", "Ninni", "Oxşama" deyilir. Bu mahnılar həzin musiqi nümunəsidir.

Laylay
Fortepiano pyesi
Fikrət Əmirov

LAYİHƏ

Laylay

Azərbaycan xalq mahnısı

I

Laylay, balam, yatasan,
Qızılgülə batasan.
Gül yastığın içində
Şirin yuxu tapasan.

Nəqərat:
Layla, layla, a layla,
Körpə balam, a layla.

II

Laylay, beşiyim, laylay
Evim-eşiyim, laylay.
Sən get şirin yuxuya,
Çəkim keşiyin, laylay.

Nəqərat:
Layla, layla, a layla,
Körpə balam, a layla.

Sual və tapşırıqlar

1. Körpənin ilk eşitdiyi melodiya necə adlanır?
2. "Laylay" mahnısında ana körpəsini əzizləmək üçün hansı sözlərdən istifadə edir?
3. Fikrət Əmirovun "Laylay" fortepiano pyesi ilə "Laylay" Azərbaycan xalq mahnısının hansı oxşar cəhətləri var?

LAYİHƏ

18

Əziz ana, şirinsözlü ana

Biz ana laylası ilə böyüyürük. Sonra isə özümüz analarımıza mahnılar həsr edirik. Bu mahnılar onlara olan sevgimizdən yaranır.

Ana

Musiqisi Cahangir Cahangirovun, sözləri İslam Səfərlinindir.

LAYİHƏ

Anacan

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Rəfiq Zəkanındır.

I

Gün çıxdı, güldü göylər,
Nur yayıldı aləmə.
Çünki biz şənlənirik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat:
Deyirik hamımız: "Anacan",
Sevimli mahnımız anacan.

II

Quş uçdu yuvasından,
Səsi düşdü aləmə.
Çünki biz şənlənirik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat:
Deyirik hamımız: "Anacan",
Sevimli mahnımız anacan.

Sual və tapşırıqlar

1. Dinlədiyiniz "Ana" və ifa etdiyiniz "Anacan" mahnıları arasında oxşar cəhətlər hansılardır?
2. Anaya həsr olunmuş daha hansı mahnıları tanıyırsınız?

LAYİHƏ

Mahnıların müəllifləri

Tarımın mahnıları

Hikmət Ziya
(şair)

Oqtay Zülfüqarov
(bəstəkar)

Qırmızı şar

Cahangir Məmmədov
(şair)

Ağabacı Rzayeva
(bəstəkar)

Anacan

Rəfiq Zəka
(şair)

Rəşid Şəfəq
(bəstəkar)

LAYİHƏ

V bölmə

Axar sular aşıb-daşır

LAYİHƏ

19

Çiçəkli yaz

Yaz təbiət səsləri ilə zəngin fəsildir. Dağlardakı qarların əriməsi nəticəsində sürətlə axan çayların səsi, quşların nəğməsi musiqi melodiyasına bənzəyir.

Bəstəkarlar 4 fəsil haqqında şən nəğmələr yazır.

Mən baharın qızıyam

Musiqisi Ələkbər Tağıyevin, sözləri Zivər Ağayevanındır.

LAYİHƏ

Qaranquş

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Teymur Elçinindir.

I

Sən gələndə, qaranquş,
Bu yerlərə yaz gəlir.
Dalınca qatar-qatar
Durna gəlir, qaz gəlir.
Getmə uzaq, qaranquş,
Sinəsi ağ qaranquş. } *2 dəfə*

II

Çox ölkələr keçmisən,
Oxu, nəğmən şirindir.
Dünyada ən gözəl yer
Öz yuvan, öz yerindir.
Xoş gəlmisən, qaranquş,
Qalmışdım nigaran, quş. } *2 dəfə*

Sual və tapşırıqlar

1. Hansı çiçəyə "baharın qızı" deyilir?
2. "Qaranquş" mahnısı ilə "Mən baharın qızıyam" mahnıları arasında olan bağlılıq nədədir?

LAYİHƏ

20

Baharı qarşılayaq

Bahar dostluq və həmrəylik fəslidir. Onun gəlişi ilə təbiət oyanır. İnsanlar tarlalara çıxır, yer şumlayır, toxum səpir, ağac əkirlər. Əl-ələ verib, yallı gedirlər.

Yallı

Azərbaycan xalq rəqsi

Bahar gəlir

Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Zeynal Cabbarzadənindir.

I

Axar sular aşır-daşır,
Dağ, dərələr yaşıllaşır.
Sevincimiz həddən aşır,
Ay uşaqlar, xoş bahar gəlir.

II

Dağda çoban çalır tütək,
Ot otlayır qoyun, inək.
Əsir sərin-sərin külək,
Ay uşaqlar, xoş bahar gəlir.

Sual və tapşırıqlar

1. "Yallı" rəqsi necə ifa olunur?
2. Bahar fəslinə aid kiçik esse yazın.

LAYİHƏ

Novruz bayramı

Novruz bayramına həsr olunmuş mahnı və rəqslərdə şən əhvali-ruhiyyə üstünlük təşkil edir. Novruz qəhrəmanları – Keçəl və Kosanın iştirakı ilə musiqili oyunlar keçirilir.

Novruzu

Azərbaycan xalq rəqsi

Novruz bayramı

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Rüfət Əhmədzadənindir.

I

Səməni gətirin,
Miz üstünə qoyun, hey.
Kos-kosanı başlayaq,
Gözəldir bu oyun, hey.

Nəqərat:
Yaz coşdurur adamı,
Gəlir Novruz bayramı!

Sual və tapşırıqlar

1. Novruz bayramı hansı fəsildə qeyd olunur?
2. Novruz bayramının qəhrəmanları Keçəl və Kosanın mahnısını yadınıza salın və ifa edin.

LAYİHƏ

Mənim Azərbaycanım

30 ildən artıqdır ki, Azərbaycanın Qarabağ adlanan ərazisi işğal altında idi. 2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan II Qarabağ savaşı noyabrın 8-də böyük zəfərlə bitdi. Torpaqlarımız işğaldan azad edildi. 44 gün davam edən II Qarabağ savaşı Vətən tarixinə qızıl hərflərlə yazıldı. Ordumuzu qələbəyə ruhlandıran mahnı və rəqslər zəfərə gedən yolda öz müsbət təsirini göstərdi.

Qarabağ
Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Rəfiq Zəkanındır.

LAYİHƏ

Azərbaycan –Türkiyə

Musiqisi Cavanşir Quliyevin,
sözləri Bəxtiyar Vahabzadənindir.

I

Bir millətik, iki dövlət,
Eyni arzu, eyni niyyət. } *2 dəfə*
Hər ikisi cümhuriyyət,
Azərbaycan –Türkiyə. } *2 dəfə*

II

Bir ananın iki oğlu,
Bir ağacın iki qolu. } *2 dəfə*
O da ulu, bu da ulu,
Azərbaycan – Türkiyə. } *2 dəfə*

Sual və tapşırıqlar

1. "Qarabağ" mahnısında Qarabağın gözəllikləri hansı sözlərlə təsvir olunub?
2. Qarabağ haqqında daha hansı mahnıları eşitmisiniz?
3. "Azərbaycan–Türkiyə" mahnısında iki xalqın dostluğunu ifadə edən misraları səsləndirin.

LAYİHƏ

Mahnıların müəllifləri

Qaranquş

Teymur Elçin
(şair)

Ağabacı Rzayeva
(bəstəkar)

Bahar gəlir

Zeynal Cabbarzadə
(şair)

Fikrət Əmirov
(bəstəkar)

Novruz bayramı

Rüfət Əhmədzadə
(şair)

Rəşid Şəfəq
(bəstəkar)

Azərbaycan – Türkiyə

Bəxtiyar Vahabzadə
(şair)

Cavanşir Quliyev
(bəstəkar)

LAYİHƏ

VI bölmə

Teatr aləmi

LAYİHƏ

23

Səslənən şəkillər

Şəkilləri dinlədiyimiz musiqi nümunələri ilə əlaqələndirək.

Təbiət mahnıları

Vətənpərvərlik mahnıları

Milli rəqslər

Ana Kürüm
Aşıq mahnısı

Əsgər marşı
Musiqisi Cavanşir Quliyevin, sözləri Əli Kaminindir.

Brilyant
Azərbaycan xalq rəqsi

LAYİHƏ

23

Tapın görək

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Teymur Elçinindir.

I

Bir qutum var mənim,
Hər gün, hər səhər
Hər quranda onu
Çalar, dillənər.

Nəqərat:
Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?

II

Pambıq kimi göydən
Düşər qupquru.
Gün dəyəndə ona
Olar dupduru.

Nəqərat:
Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?

III

Bir quşum var,
Səsi düşüb dünyaya.
Aparacaq məni
Bir gün o, Aya.

Nəqərat:
Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?

Sual və tapşırıqlar

1. "Tapın görək" mahnısı oynaq, sakit, yoxsa həyəcanlı səslənir?
2. Şəkillərə baxıb "Tapın görək" mahnısında tapmacaları cavablandırın.

LAYİHƏ

24

Sehrli çubuq

Orkestrə dirijor rəhbərlik edir.

Orkestrdəki musiqiçilər dirijorun əlindəki çubuqla etdiyi hərəkətə uyğun olaraq öz ifalarını başlayır, dirijorun etdiyi hərəkətə uyğun olaraq da öz ifalarını sona çatdırırlar.

Notların ölçülərinə əsasən dirijorluq edək.

Yarım not = *2 və*

Çərək not = *1 və*

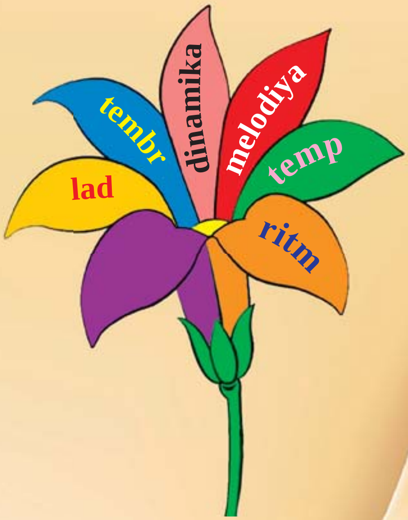

TEMBR – səsin rəngidir.

LAYİHƏ

"Cəngi" rəqsi

"Koroğlu" operasından
Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinindir.

Vətənimin əsgəri

Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Alimşah Teymurlunundur.

I

Namus mərdi çağırır,
Vətən oğlu, oyan sən.
Şəhid ruhu hıçqırır,
"Torpaq", – deyib, dayan sən.

Nəqərat:
Vətənimin əsgəri,
Vətənimin əsgəri.

II

Sıxılmış yumruqların
Başa enən gürz olsun.
Düşmənlərin canına
Əsim-əsim lərz olsun.

Nəqərat:
Vətənimin əsgəri,
Vətənimin əsgəri.

Sual və tapşırıqlar

1. Orkestri kim idarə edir?
2. "Cəngi" rəqsi hansı operadandır?
3. "Vətənimin əsgəri" mahnısında əsgərlərin igidliyi hansı sözlərlə ifadə edilib?

LAYİHƏ

25

Kukla teatrı

Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrında azyaşlı uşaqlar, məktəblilər üçün tamaşalar göstərilir.

Şəngülüm, Şüngülüm, Məngülüm

Tamaşadan bir hissə

LAYİHƏ

Balaca keçilərin kupletləri

***"Şəngülüm, Şüngülüm, Məngülüm"** tamaşasından*
Musiqisi Sərdar Fərəcovun,
librettosu Hüseynağa Atakişiyevindir.

Şəngül:
Şəngüləm, gözlərim qara,
Bənzəyirəm ceyranlara.
Şəvə tüküm buruq-buruq,
İncə baldır, qısa quyruq.
Yeni çıxmış buynuzlarım,
Buxağımda qotazlarım.
Bir yaşında maral çəpiş,
Bacaqlarım bir dal çəpiş.
Şəngüləm, Şəngüləm, Şəngüləm.

Şüngül:
Şüngülün gözləri nərgiz,
Sanki dünyadan xəbərsiz.
Gecə-gündüz oynaqlaram,
Öz anamı qucaqlaram.
İpək tükü bəyaz, yumşaq,
Qulaqlarım sanki zanbaq.
Alnındakı qaşqa gözəl,
Yoxdu məndən başqa gözəl.
Şüngüləm, Şüngüləm, Şüngüləm.

Məngül:
Hələ bircə Məngülə bax,
Ayağında şəklə bax.
Yoxdur belə gözəl çəpiş,
Nazlı çəpiş, təpəl çəpiş.
Yumşaq tükü ala-bula,
Tamamilə başabəla!
Yoxdu belə gözəl çəpiş,
Nazlı çəpiş, təpəl çəpiş.
Məngüləm, Məngüləm, Məngüləm.

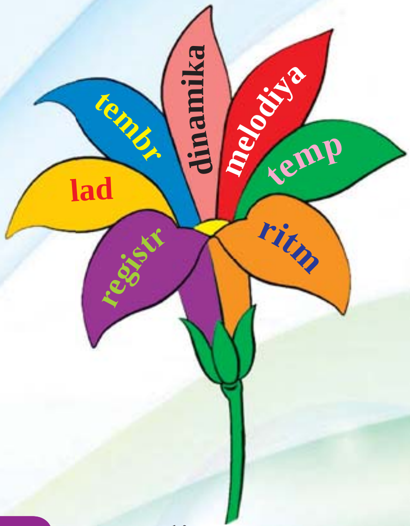

REGİSTR – səs diapazonunun eyni tembrdə olan hissəsidir.

Sual və tapşırıqlar

1. "Balaca keçilərin kupletləri" hansı tamaşadandır?
2. Librettodan olan Şəngül, Şüngül, Məngülün sözlərini oxuyub, təsvir edin.

LAYİHƏ

26

Musiqini yaradan intonasiya

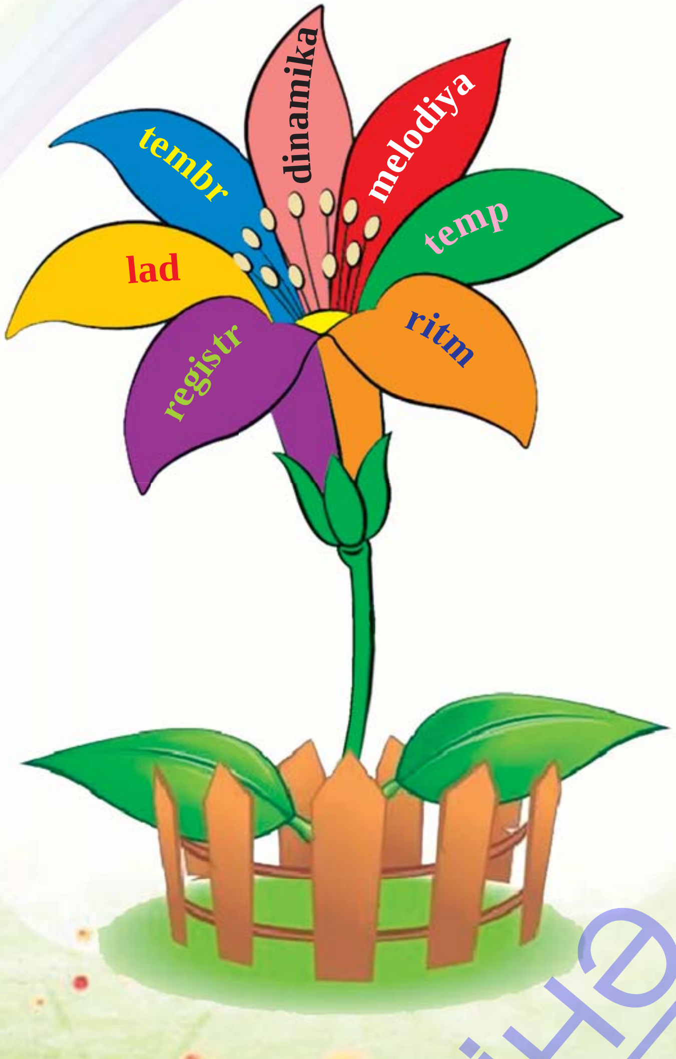

Göy qurşağının 7 əsas rəngi, musiqinin 7 əsas notu olduğu kimi, intonasiyanın da 7 tərkib hissəsi var. Melodiya, dinamika, tembr, lad, registr, ritm, temp intonasiyanın tərkib hissələridir. Onlar olmasa, musiqi əsəri yaranmaz.

Çobanın mahnısı
Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun, sözləri Abdulla Şaiqindir.

LAYİHƏ

İkincilərik biz

Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Əjdər Ağayevindir.

I

Geniş otağımız var,
Tərtəmizdir partamız.
Müəllimi həvəslə
Dinləyirik hamımız.

Nəqərat:
İkincilərik biz,
İkincilərik biz. } *2 dəfə*

II

Səyahətə çıxırıq,
Oxuyuruq, yazırıq.
Keçdiyimiz dərslərə
Biz həmişə hazırıq.

Nəqarət:
İkincilərik biz,
İkincilərik biz. } *2 dəfə*

Sual və tapşırıqlar

1. İlboyu topladığımız ləçəklərdən alınan çiçəyi necə adlandıra bilərik?
2. Bu çiçəyin ləçəklərinin adlarını sadalayın.

LAYİHƏ

27

Musiqi alətlərinin sehrli səsləri

Musiqi alətlərində 3 fərqli melodiya bir yerdə səslənə bilər. Belə ifaya 1 səsli, 2 səsli və 3 səsli ifa deyilir. Bunun üçün "Play market"ə daxil olun. Səhifələri şəkildəki ardıcıllıqla açın.

Əvvəlcə tütəyi (6), trubanı (8), skripkanı (7) səsləndirin. Sonra isə növbə ilə digər alətləri. Alətlərin ifasını bu ardıcıllıqla öncə səsləndirin, sonra isə dayandırın.

Səslənmə: 1,2,3,4,5,6,7,8,9 **Dayandırılma:** 9,5,4,8,6,3,1,7,2

Sual və tapşırıqlar

1. Bu üsulla daha hansı alətləri səsləndirə bilərik?

LAYİHƏ

Mahnıların müəllifləri

Tapın görək

Teymur Elçin (şair)

Oqtay Zülfüqarov (bəstəkar)

Vətənimin əsgəri

Alimşah Teymurlu (şair)

Oqtay Rəcəbov (bəstəkar)

İkincilərik biz

Əjdər Ağayev (şair)

Oqtay Rəcəbov (bəstəkar)

Balaca keçilərin kupletləri

Hüseynağa Atakişiyev (şair)

Sərdar Fərəcov (bəstəkar)

28

Sinif konserti

Tarımın mahnıları
Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun, sözləri Hikmət Ziyanındır.

Qırmızı şar
Musiqisi Ağabacı Rzayevanın, sözləri Cahangir Məmmədovundur.

Laylay
Azərbaycan xalq mahnısı

Anacan
Musiqisi Rəşid Şəfəqin, sözləri Rəfiq Zəkanındır.

Qaranquş
Musiqisi Ağabacı Rzayevanın, sözləri Teymur Elçinindir.

Bahar gəlir
Musiqisi Fikrət Əmirovun, sözləri Zeynal Cabbarzadənindir.

Novruz bayramı
Musiqisi Rəşid Şəfəqin, sözləri Rüfət Əhmədzadənindir.

Azərbaycan –Türkiyə
Musiqisi Cavanşir Quliyevin, sözləri Bəxtiyar Vahabzadənindir.

Tapın görək
Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun, sözləri Teymur Elçinindir.

Vətənimin əsgəri
Musiqisi Oqtay Rəcəbovun, sözləri Alimşah Teymurlunundur.

Balaca keçilərin kupletləri
Musiqisi Sərdar Fərəcovun, librettosu Hüseynağa Atakişiyevindir.

İkincilərik biz
Musiqisi Oqtay Rəcəbovun, librettosu Əjdər Ağayevindir.

LAYİHƏ

Mündəricat

I. AZƏRBAYCAN MƏNİM VƏTƏNİMDİR
1. Melodiya 6
2. Mahnıda söz 8
3. Salam, mənim Vətənim! 10
4. Himn 12

II. SEHRLİ DÜNYA
5. Fortepiano aləmi 16
6. Musiqi notlarını tanıyaq 18
7. Gəzinti 19
8. Ritmsiz musiqi yoxdur 20
9. Azərbaycan xalq rəqsləri 22

III. QIZILI PAYIZ
10. Təbiət və musiqi 26
11. Marşlar 28
12. Can nənə, bir nağıl de 30
13. Qış gəlibdir, qış gəlib 32
14. Sinif konserti 34

IV. İFADƏLİ MUSİQİ ALƏMİ
15. Azərbaycan xalq çalğı alətləri 36
16. Musiqidə iki lad 38
17. Laylalar 40
18. Əziz ana, şirinsözlü ana 42

V. AXAR SULAR AŞIB-DAŞAR
19. Çiçəkli yaz 46
20. Baharı qarşılayaq 48
21. Novruz bayramı 49
22. Mənim Azərbaycanım 50

VI. TEATR ALƏMİ
23. Səslənən şəkillər 54
24. Sehrli çubuq 56
25. Kukla teatrı 58
26. Musiqini yaradan intonasiya 60
27. Musiqi alətlərinin sehrli səsləri 62
28. Sinif konserti 63

LAYİHƏ

BURAXILIŞ MƏLUMATI

MUSİQİ 2
Ümumtəhsil məktəblərinin 2-ci sinfi üçün
Musiqi fənni üzrə
DƏRSLİK

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər	***Oqtay Məmmədağa oğlu Rəcəbov***
	Nazim Kazım oğlu Kazımov
	Reyhan Təvəkkül qızı Hacızadə
Redaktor	***Sevinc Nuruqızı***
Bədii və texniki redaktor	***Abdulla Ələkbərov***
Dizayner	***Firuzə İbrahimova***
Korrektor	***Ülkər Tağıyeva***
Rəssam	***Firuzə Gərayqızı***

Dərsliyə rəy verən təşkilatlar:
Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası,
AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat,
Nəsimi adına Dilçilik institutları

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi:______)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 6,8. Fiziki çap vərəqi 8,0.
Formatı 57x82 1/8. Kəsimdən sonra ölçüsü: 195x275.
Səhifə sayı 64. Şriftin adı və ölçüsü: jurnal qarnituru, 16-20 pt.
Ofset kağızı. Ofset çapı. Sifariş .
Tiraj . Pulsuz. Bakı—2021.

Əlyazmanın yığıma verildiyi və çapa imzalandığı tarix:

Nəşri hazırlayan və istehsal edən:
"Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya" MMC
(Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 121a (149))

LAYİHƏ

PULSUZ

LAYİHƏ